

En av de «trangeste» kulturene i verden

En forskning fra 2011 viser at Norge er på 6. plass i verden når det gjelder konformitet. - Først kommer Pakistan, så Malaysia, India, Singapore, Sør-Korea og Norge.

Artikkelen «Differences Between Tight and Loose Cultures: A 33-Nation Study» ble publisert i bladet Science i mai 2011.⁴¹ 45 forskere hadde da jobbet i lang tid for å klassifisere kulturen i 33 land som fast eller løs. - Da menes hvor sterke sosiale normer (sosiale spilleregler) som finnes, og hvor høy toleranse det er for oppførsel som avviker fra disse. En fast kultur er gjerne det som kalles en konform kultur, altså at det er en forventning om at folk skal handle på noenlunde samme måte. I en løs kultur overlates flere av avgjørelsene til enkeltindividet.

6823 personer fra ulike land og yrkesgrupper ble intervjuet, samt at man samlet inn historiske data og analyse av samfunnsforhold i de utvalgte 33 landene. Deltakerne i intervjuet ble bedt om å angi på en skala hvor akseptabel 12 ulike oppførsler var. Eksempler som ble brukt var blant annet å krangle, spise, le, banne, kysse, synge, snakke og flørte. Disse oppførselene ble tatt inn i 15 kontekster; blant annet i banken, på legekontoret, på restaurant, i offentlig park og på arbeidsplassen. Respondentene måtte altså foreta en vurdering av akseptabel oppførsel i 180 ulike situasjoner.

252 nordmenn ble intervjuet i denne forskningen, og som vi skal se i tabellen på neste side, kom Norge på sjetteplass av 33 land i å ha en trang kultur.

---

41 Gelfand, M, Raver, J & Nishii, L, m.fl. 2011, 'Differences Between Tight and Loose Cultures: A 33-Nation study', *Science*, vol. 332, no. 6033, s 1100-1104

I denne tabellen ser vi at jo høyere score og høyere plassering, jo fastere eller mer konform kultur:

Land	Score	Plassering
Pakistan	23,3	
Malaysia	11,8	
India	11,0	
Singapore	10,4	
Sør-Korea	10,0	
Norge	9,5	
Tyrkia	9,2	
Japan	8,6	
Kina	7,9	
Portugal	7,8	
Tyskland – tidligere Øst-Tyskland	7,5	
Mexico	7,2	
Storbritannia	6,9	
Italia og Østerrike	6,8	
Tyskland – tidligere Vest-Tyskland	6,5	
Island	6,4	
Frankrike og Hong Kong	6,3	
Polen	6,0	
Belgia	5,6	
Spania	5,4	
USA	5,1	
Australia	4,4	
New Zealand og Hellas	3,9	
Venezuela	3,7	
Brasil	3,5	
Nederland	3,3	
Israel	3,1	
Ungarn	2,9	
Estland	2,6	
Ukraina	1,6	
Gjennomsnitt for alle land:	6,5	

Er du sjokkert? Mange ser nok på flere av de asiatiske landene vi havner sammen med på denne listen som veldig strenge, der enkeltindividene må bøye av for forventningene fra samfunnet, og der folk går i parader og hyller sine ledere. Men: Norge er altså der sammen med dem når det gjelder

konformitet, altså strenge sosiale normer. La du merke til at vi til og med har en trangere kultur enn Kina og Japan?

I Norge har forskningen fra 2011 blitt fulgt opp av to av personene i forskningsteamet. Det var hovedarkitekten bak forskningen, Michele J. Gelfand, som er professor i psykologi ved University of Maryland i USA, og den norske professoren Vidar Schei, som jobber ved Institutt for ledelse ved Norges Handelshøyskole. I 2018 publiserte tidsskriftet *Magma* artikkelen «Verdens strengeste?», som var skrevet av disse to professorene.⁴² De påpeker at Norge er et veldig spesielt fenomen som ikke så lett lar seg forklare. I de fleste andre landene med strenge sosiale normer, var det enten sterke institusjonelle forhold og praksiser som tvang frem konformitet, eller ressursknapphet og konflikt om landområder som gjorde at folk måtte holde sammen for sin egen overlevelse.⁴³ Disse faktorene er i mindre grad til stede i Norge. De to professorene spekulerer i en rekke ulike årsaker til våre trange sosiale rammer. De er innom alt fra Janteloven, tenkemåter som sitter igjen etter frigjøringskampene fra Danmark og Sverige, til et hardt klima og relativt få gode jordbruksområder. De konkluderer med at man trenger mer forskning på dette.

Det som også skiller Norge fra andre land i denne undersøkelsen, er at folks generelle opplevelse av strenge sosiale normer er annerledes enn hva de svarte om oppførsel i de 180 ulike situasjonene de ble spurt om: «Mens vi havner blant landene i toppen når det gjelder opplevelse av strenge sosiale normer generelt, havner vi blant landene på bunnen når det gjelder hvor strengt vi opplever de sosiale normene i de konkrete situasjonene. Paradoksalt nok rapporterer vi altså personlig at det er stor grad av handlingsrom i situasjonene, samtidig som vi opplever at de sosiale normene i landet generelt er svært begrensende for atferden.» Professorene mener at dette kan skyldes at man bare undersøker noen situasjoner, og at sosiale normer kan være strengere i andre situasjoner. En av situasjonene man ble spurt om, var kyssing på ulike offentlige steder. Som mange kjenner til, så er vi ganske liberale på dette i Norge i forhold til mange andre land. Personlig spekulerer jeg på om resultatet kan ha noe med at blant annet kyssing og nakenhet er langt mindre tabu her enn mange andre steder, mens flere forteller om sterke sosiale normer for hva man kan si og mene. Schei og Gelfand har også en teori om at opplevelsen av strenge sosiale normer

---

42 Schei, V & Gelfand, M J 2018, 'Verdens strengeste?', *Magma*, 0218, s 14-23

43 Schei, V & Gelfand, M J 2018, s 15

kan skyldes at nordmenn er mer individualistiske enn personer fra mange av de kollektivistiske kulturene som blir undersøkt, og at man derfor har høyere forventninger om personlig handlefrihet. Forskerne foreslår oppfølgingsforskning med observasjon som metode, og de forteller at «slike undersøkelser er underveis».

Forskningen fra 2011 gjør veldig interessante funn når det gjelder hvordan en konform kultur preger individene:⁴⁴ «For eksempel fant vi at deltakere fra land hvor handlingsrommet oppleves som begrenset har mer impuls kontroll, mer behov for struktur, bedre evne til selvovervåking og er generelt mer forsiktige og pliktoppfyllende.» Innbyggerne lærer seg altså å regulere sin atferd og «innordne seg de begrensningene kulturen legger». Hva har så dette å si for personene som bor i kulturen? Blir man mest lykkelig av strenge eller svake sosiale normer?

«Innbyggerne i land med veldig svake eller veldig strenge sosiale normer er mindre tilfredse med livet enn innbyggerne i land med middels strenge normer. «Passe» strenge normer synes altså å være det beste for opplevd livskvalitet»,⁴⁵ konkluderer forskerne.

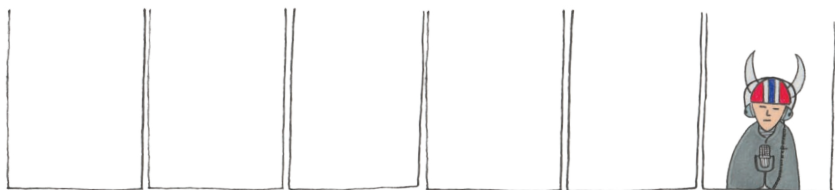
---

44 Schei, V & Gelfand, M J 2018, s 16

45 Schei, V. & Gelfand, M J 2018, s 16

Valgte feil svar for å ikke skille seg ut

I et eksperiment utført av den kjente forskeren Milgram, valgte så mange som 75 prosent av nordmenn å følge gruppen, selv om svaret de ga var feil.

Eller det vil si - det var ikke bare ett eksperiment, det var fem. Og nordmenn fikk høyere score enn franskmenn på konformitet på samtlige av dem. Har du hørt om den amerikanske psykologiforskeren Stanley Milgram? Det var han som testet hvor lydige folk er mot autoriteter, ved å be deltakerne om å strømte til en person som svarte feil på spørsmål. Under press fra en autoritetsperson, var det flere som ga potensielt dødelige støt (dette ble naturligvis «faket» slik at ingen måtte bøte med livet). Milgram ville også finne ut om det finnes nasjonale forskjeller i personlighet/karakter. Han valgte å sammenligne nordmenn og franskmenn.⁴⁶ Eksperimentene startet i 1957, og de ferdige resultatene ble presentert i 1961 samtidig med den kjente undersøkelsen om lydighet overfor autoriteter. Det var universitetsstudenter som ble forsket på.

---

⁴⁶ Milgram, S 1961, 'Nationality and conformity', *Scientific American*, 205 (6), s 45-52

-Nordmenn er kastrerte vikinger

Håndanalytiker Kundan Rockstad mener at nordmenn bærer på mye undertrykket villskap som kommer ut som en trykkoker etter noen flasker vin i helgen.

Kundan Rockstad bor i en hytte i strandkanten på Senja. Han valgte et stille liv nær naturen etter å «ha fått bank» i norske medier for sin deltakelse i det spirituelle senteret Mystic Mountain i Valdres.

– Jeg har bosatt meg i vakker natur på Senja fordi jeg liker å være alene. Jeg slet med angst etter mediekjøret. Det er ikke gøy å komme ut og «bli skutt på». Å måtte forsvare og forklare. Når man har vært igjennom den runden, så velger man heller et stille liv. Jeg endte på 50 % uførhet, og kanskje vil den øke for det holdt på å ta livet mitt. Jeg var på grensen til selvmord, forteller han.

Rockstad er oppvokst i nærheten av Senja, og erfarte at åndelighet var en naturlig del av livet.

– Når man kommer fra bygda i Nord-Norge, så er det meste naturlig. Det er ingenting som heter «mystisk» eller «alternativt» i min bygd. De ordene tror jeg ikke jeg hørte før jeg ble voksen. Det var slik at nabokjerringa stoppet blod, og vi hadde en gammel dame som leste litt i hendene og som kunne spå litt i vanlige spillekort. Moren min var veldig flink til å se i koppen og bruke pendel, så alle damer i bygda og nabobygda skulle til Helga og se i koppen, minnes han.

Rockstad forteller at moren spådde hvor mange barn ungjentene skulle få. Han syntes dette var spennende, og satt med ørene på stilker.

– Den gangen satt jeg i stua med øret langt inni kjøkkenet der disse damene satt ved kjøkkenbordet. Jeg satt ikke sammen med dem, men jeg fulgte godt med på avstand. Mange kom tilbake. De ble gift og fikk barn, så kom de tilbake og sa: «Helga, du fikk rett. Jeg fikk de to guttene først, også fikk jeg jenta som nummer tre.» Jeg har ikke statistikk på det, men jeg husker at veldig mange kom og sa det. Det var ikke bare en selskapslek. Selv om det var mye latter rundt bordet, så var det noe i det.

Han forteller at det også var vanlig å få et forvarsel (vardøger) før det kom noen på besøk.

– Vi hørte folk åpne ytterdøra før de kom på trappa. Det var ikke bare moren min som hadde slike evner. Vi synes vi hørte noen, og 10-15 minutter senere så kom det noen, smiler han.

Rockstad forteller at bakgrunnen hans var åpen, og at det ikke var noe krav om at man skulle ha interesse for det åndelige.

– Det var bare en del av hverdagen. Vi måtte ikke tro på det, og det var ikke noen som sa at slik er det. Det var ingen tvang i det, det var bare en del av hverdagen som fungerte rundt kjøkkenbordet. Det var ikke påtvunget.

Han forteller at da han ble gammel nok til å kjøre moped, var det mopedkjøring, jenter og fest som kom i forgrunnen, men etter et samlivsbrudd der han også flyttet nordover igjen etter å ha bodd i Stavanger en del år, kom

han i kontakt med en mann som drev med håndanalyse. Han opplevde dette som så inspirerende at han utdannet seg innen håndanalyse.

Det var den åndelige interessen som fikk han til å søke sammen med like-sinnede på meditasjons- og kursstedet Mystic Mountain (som nå heter Dharma Mountain) i den lille bygda Hedalen i Valdres. Bergenserens Tor Opheim var guru, og hadde byttet navn til Vasant Swaha. Han etablerte dette senteret i år 2000, der også Rockstad var tilknyttet som daglig leder og pressetalsmann. Senteret ble sett på som kontroversielt, og det skapte store diskusjoner blant noen av de 800 innbyggerne i bygda. I 2006 var det en rekke artikler i både riksmidia og lokalmedia, der man så på guruens tette bånd til den indiske guruen Rajneesh, som senere kalte seg Osho.²¹¹ Ifølge flere av de norske avisartiklene, så skal det ha vært sexorgier blant inderens etterfølgere, og på en av bevegelsens spirituelle samfunn i Oregon i USA, skal 700 mennesker ha blitt forgiftet av en av lederne, uten at noen døde.²¹² Ryktene om dette skapte stor frykt blant enkelte i bygda, og de følte at mennesker som var tilknyttet Mystic Mountain endret seg og isolerte seg fra venner og familie. I avisartiklene ble senteret klassifisert som en sekt.

Oppi alt dette sto Rockstad som pressetalsmann. Han mente at dette senteret besto av fredelige mennesker som ønsket å gå innover for å vokse til å bli bedre mennesker. Han følte at media valset fremover som et tog i høy fart, og samme hva han sa og gjorde, så vinklet de det som de ønsket etter rykter de hørte.

– En god bekjent av meg som kjenner media, sier at den som lyver først blir husket. Det som går kjapt ut i media, det er det som blir husket. Det går inn i hodene på folk, det har slått an en tone. Det som kommer neste dag blir ikke husket. Det blir ikke lest, det blir knapt nok observert.

Han har forståelse for at ordet «guru» virket fremmed for folk i den lille bygda.

– Det passer liksom ikke inn å ha en guru i Valdres. Det å ha et meditasjonssted, der folk danser litt og spiser vegetarmat. Det er ikke det

---

211 PFU 2007, 'Meditasjons- og kursstedet Mystic Mountain v. Kundan Rockstad mot Dagens Næringsliv', 24. april, sett 11. januar 2021, <https://presse.no/pfu-sak/25206/>

212 Oppland Arbeiderblad 2006, 'Hva skjer i Hedalen', 10. november, sett 11. januar 2021, <https://www.aa.no/nyheter/hva-skjer-i-hedalen/s/1-81-2470784>